

KEJAWEN

Javaanse afstemming als levenshouding

Bewerking met ChatGPT

Inleiding

Kejawen wordt vaak omschreven als de religie van Java.

Maar die benaming dekt de lading nauwelijks.

Wat hier volgt is geen beschrijving van een geloofssysteem, maar een verkenning van een houding — een manier van leven waarin afstemming centraal staat. Niet als theorie, maar als dagelijkse praktijk.

In een tijd waarin systemen, modellen en definities domineren, laat Kejawen zien dat betekenis niet ontstaat door te benoemen of te sturen, maar door te luisteren en te handelen in relatie tot wat zich aandient.

Dit betoog probeert die houding te benaderen.

Niet om haar vast te leggen, maar om haar zichtbaar te maken — in haar eenvoud, haar diepte en haar consequenties.

Geen religie, maar een geleefde orde

Waar religies vaak vertrekken vanuit waarheid en voorschrift, vertrekt Kejawen vanuit ervaring. Niet wat men gelooft staat centraal, maar hoe men leeft.

Een Javaan leeft niet volgens een doctrine, maar probeert in elke handeling een juiste verhouding te vinden. Deze verhouding is nooit vastgelegd, maar wordt telkens opnieuw gezocht — in het spreken, het zwijgen, het bewegen, het bouwen, het samenleven.

Daarom laat Kejawen zich moeilijk definiëren.

Zodra het wordt vastgelegd, verliest het zijn werking.

Afstemming als kern

De kern van Kejawen ligt in het begrip harmonie, maar harmonie moet hier niet worden begrepen als een esthetisch evenwicht of een ideaalbeeld. Het is een dynamische afstemming.

De mens wordt gezien als onderdeel van een groter geheel — een kosmische orde waarin alles met elkaar samenhangt. Maar die samenhang is niet abstract; zij is voelbaar en ervaarbaar.

Afstemming betekent in deze context:

- handelen zonder forceren
- luisteren naar wat zich aandient
- niet ingrijpen waar dat niet nodig is

- en handelen waar het wel gevraagd wordt

Niet de intentie staat centraal, maar de gevoeligheid voor wat passend is.

Rasa — het innerlijk weten

Een essentieel begrip binnen Kejawen is *rasa*.

Rasa is moeilijk te vertalen. Het is geen emotie, geen verstand, geen intuïtie in moderne zin. Het is een vorm van innerlijk weten die ontstaat door aandacht, stilte en ervaring.

Via rasa wordt afstemming mogelijk.

Niet door analyse, maar door verfijning van waarneming.

Niet door denken, maar door aanwezig zijn.

Daarom speelt meditatie een rol binnen Kejawen, maar niet als techniek om iets te bereiken. Het is eerder een manier om ruis te verminderen, zodat waarneming mogelijk wordt.

Het dagelijks leven als drager

Kejawen manifesteert zich niet in afzonderlijke religieuze momenten, maar in het dagelijks leven.

- in hoe men eet
- hoe men een ruimte betreedt
- hoe men spreekt tot een ander
- hoe men omgaat met natuur en plaats

Rituelen zoals de *slametan* (gemeenschappelijke maaltijd) zijn geen verplichting, maar uitdrukking van verbondenheid. Ze maken zichtbaar wat al aanwezig is: de relatie tussen mensen, voorouders, plaats en het onzichtbare.

Het ritueel is dus geen doel, maar een moment van bevestiging van afstemming.

Mens, natuur en het onzichtbare

Binnen Kejawen bestaat geen scherpe scheiding tussen:

- mens en natuur
- levend en niet-levend
- zichtbaar en onzichtbaar

De wereld wordt ervaren als een continuüm.

Plaatsen kunnen een eigen kracht hebben.

Voorouders zijn niet verdwenen, maar aanwezig.

Handelingen werken door, niet alleen materieel maar ook energetisch.

Dit betekent dat handelen altijd consequenties heeft — niet als straf of beloning, maar als resonantie binnen het geheel.

Syncretisme als opname, niet als vermenging

Kejawen wordt vaak beschreven als een mengvorm van hindoeïsme, boeddhisme en islam. Historisch gezien is dat begrijpelijk, maar inhoudelijk onzuiver.

Wat op Java gebeurt, is geen vermenging maar opname.

Invloeden van buiten worden niet overgenomen als systeem, maar geïnterpreteerd binnen een bestaande houding. Daardoor blijft de kern intact, terwijl de vormen kunnen veranderen.

Dit verklaart waarom iemand tegelijkertijd moslim kan zijn en Kejawen kan praktiseren — zonder dat dit als tegenstrijdig wordt ervaren.

Geen doel, geen eindtoestand

In veel spirituele systemen is sprake van een doel: verlichting, bevrijding, eenheid met het goddelijke.

Binnen Kejawen ligt dat anders.

Er is geen eindpunt dat bereikt moet worden.

Er is alleen de voortdurende opgave om juist te handelen.

De uitdrukking *manunggaling kawula gusti* (de eenheid van mens en het hogere) wordt niet gezien als een toestand die bereikt moet worden, maar als een ervaring die kan ontstaan — en weer verdwijnt.

Het is geen bezit, maar een moment.

Afstemming en verantwoordelijkheid

Omdat Kejawen geen regels kent, ligt de verantwoordelijkheid volledig bij het individu.

Niet in de zin van autonomie, maar in de zin van gevoeligheid.

Men kan zich niet verschuilen achter systemen, doctrines of voorschriften. Elke handeling vraagt opnieuw om afstemming.

Dat maakt Kejawen veeleisend, maar ook vrij.

Kejawen in een moderne context

In de moderne wereld staat Kejawen onder druk.

Niet omdat het verdwijnt, maar omdat het moeilijk verenigbaar is met systemen die gericht zijn op:

- controle
- standaardisatie
- meetbaarheid

Waar systemen domineren, wordt afstemming vervangen door implementatie.

Toch blijft Kejawen bestaan — vaak onzichtbaar, in het dagelijks handelen van mensen, in kleine gebaren, in manieren van omgaan met plaats en gemeenschap.

Afsluiting

Kejawen laat zich niet vangen in definities.

Het is geen theorie, geen methode, geen religie.

Het is een houding.

Een manier van kijken, luisteren en handelen, waarin de mens zich niet centraal stelt, maar onderdeel weet van een groter geheel.

Daar waar die afstemming werkelijk plaatsvindt, ontstaat vanzelf een kwaliteit die niet hoeft te worden benoemd.

Zij wordt ervaren.

Slot — Kejawen en NOVIOTECTO

Wat Kejawen laat zien, is geen theorie en geen systeem, maar een houding.

Een manier van kijken, luisteren en handelen waarin afstemming centraal staat — niet als doel, maar als vanzelfsprekendheid binnen het leven zelf.

In die zin is de houding die in NOVIOTECTO wordt benoemd hierin herkenbaar.

Niet als afgeleide, en niet als toepassing, maar als eenzelfde grondhouding die zich in een ander domein manifesteert. Waar Kejawen deze houding draagt in het dagelijks leven, verschijnt zij in NOVIOTECTO binnen het bouwen en de omgang met ruimte.

Daarmee wordt ook zichtbaar dat deze houding niet beperkt is tot architectuur.

Zij gaat eraan vooraf.

En zij reikt er voorbij.

Wat in het bouwen zichtbaar wordt, is slechts één van de vormen waarin deze afstemming zich kan uitdrukken.